

Marek Zembala, Katarzyna Czabanowska,
Ewa Nowak, Antoni Czupryna

Poprawa zatrudnienia wśród absolwentów zdrowia publicznego – główne zagadnienia

Projekt pilotażowy Leonardo da Vinci (PL/00/B/F/PP/140155)

1. Wprowadzenie

Projekt pilotażowy Leonardo da Vinci „Poprawa zatrudnienia wśród absolwentów zdrowia publicznego poprzez dostosowanie programów nauczania do wymogów potencjalnych pracodawców w oparciu o ocenę braków w kształceniu umiejętności” realizowany był przez Instytut Zdrowia Publicznego Collegium Medicum UJ w partnerstwie ze Szkołą Zdrowia i Badań Pochodnych (School of Health and Related Research) Uniwersytetu Sheffield oraz z Wydziałem Nauk o Zdrowiu (Faculty of Health Sciences) Uniwersytetu w Maastricht.

Zasadniczym celem projektu było zidentyfikowanie rozbieżności między wymaganiami pracodawców sektora zdrowia publicznego odnośnie do kompetencji posiadanych przez kandydatów (przez osoby, które chętnie zatrudnialiby w swoich instytucjach), a poziomem kompetencji, którymi dysponują absolwenci studiów magisterskich na kierunku: zdrowie publiczne. Taka analiza ma służyć opracowaniu programów nauczania, których priorytetem byłoby uzupełnienie brakujących kompetencji. W związku z powyższym uczelnie wyższe muszą odpowiedzieć na następujące pytania:

- jak dostosować swoje programy edukacyjne umożliwiające nadawanie brakujących kompetencji?
- jak skutecznie i efektywnie monitorować potrzeby rynku pracy odnośnie do preferowanych kompetencji?
- jak oceniać poziom nabytych kompetencji u absolwentów różnych kierunków studiów?

2. Etapy projektu i produkty

Projekt realizowany był w trzech etapach.

Etap pierwszy miał na celu zbadanie preferencji pracodawców, dotyczących pożądanых kompetencji absolwentów kierunku: zdrowie publiczne. Produktem tego etapu jest **narzędzie – kwestionariusz, który mierzy stopień preferencji pracodawców**, o zakresie i poziomie kompetencji, jakie powinni posiadać absolwenci. Kwestionariusz zawiera listę kompetencji opracowaną na podstawie badań literaturowych, opinii ekspertów akademickich, opinii pracodawców z sektorów zdrowia publicznego, uzyskanych poprzez zogniskowane wywiady grupowe lub wywiady indywidualne.

Drugi etap projektu stanowiły badania poziomu kompetencji posiadanych przez absolwentów kierunku zdrowie publiczne, którym służyło, opracowane w ramach projektu, **narzędzie – kwestionariusz samooceny poziomu posiadanych kompetencji (Self Assessment Questionnaire, SAQ)**.

Trzeci etap dotyczył analizy porównawczej wyników obydwu badań i miał na celu zdefiniowanie oczekiwań pracodawców w konfrontacji z kompetencjami posiadanymi przez absolwentów oraz określenie zakresu niedoborów kompetencji u absolwentów. Ten etap poświęcony był uzupełnieniu braków kompetencji poprzez szkolenia studentów w ramach nowo powstałego przedmiotu „Absolwent na rynku pracy” oraz zmiany w **programach nauczania opartej na zidentyfikowanych potrzebach edukacyjnych**.

Wyniki uzyskane z badań przeprowadzonych w ramach projektu wskazują na konieczność uwzględnienia w programach nauczania wymagań pracodawców. Najwyżej oceniane kompetencje mogą służyć jako kryteria (*benchmarks*) przy opracowywaniu programów edukacyjnych opartych na kompetencjach (*competence-based-education*). Zapewnienie ciągłości systemowi oceny i samooceny kompetencji zawodowych pozwoli na regularne monitorowanie potrzeb i określenie brakujących kompetencji, które powinny być wprowadzane do programów edukacyjnych. Może również zainicjować prowadzenie badań naukowych dotyczących edukacji. Wyniki badań wskazują, że do najbardziej preferowanych kompetencji należą komunikacja interpersonalna, radzenie sobie w miejscu pracy, praca zespołowa i adaptacja do zmian. Są to kompetencje najczęściej zdobywane w sposób nieformalny, poza typowym programem kształcenia, w czasie trwania praktyk, organizowania różnych przedsięwzięć, pracy w zespołach naukowych. Tu warto podkreślić, że poprzez inicjowanie współpracy między pracodawcami, środowiskiem akademickim i studentami/organizacjami absolwentów można wspomóc i wzmocnić kształtowanie programów nauczania opartych na kompetencjach. Jeżeli chodzi o specyficzne kompetencje odnoszące się do zdrowia publicznego to najwyższą ocenę otrzymała umiejętność pozyskiwania, zrozumienia i wykorzystywania informacji dotyczącej wpływu czynników psychospołecznych, epidemiologicznych, ekonomicznych i środowiskowych na zdrowie. Na podstawie wyników badania kwestionariuszowego można stwierdzić, że pracodawcy najchętniej za-

trudnialiby absolwentów kierunku: zdrowie publiczne jako promotorów/edukatorów zdrowia lub jako polityków/koordynatorów z zakresu opieki zdrowotnej, a więc profesjonalistów zajmujących się planowaniem i wdrażaniem strategii rozwiązywania problemów zdrowotnych. Z badań wynika, że zdrowie publiczne jest dziedziną o charakterze interdyscyplinarnym, a absolwenci tego kierunku nie są przygotowani do zajęcia określonego stanowiska, a raczej do wejścia na ścieżkę kariery, która pozwoliłaby na zajmowanie różnych stanowisk w sektorze zdrowotnym, natomiast awans absolwentów miałby kierunek nie tylko pionowy, ale także poziomy, co wynika z preferowanej przez pracodawców umiejętności adaptacji do zmian. Wydaje się, że taka wizja stanowi ogromne wyzwanie dla procesu edukacji w szkolnictwie wyższym, który powinien szybko reagować na zmiany zachodzące na rynku pracy. Oznaczałoby to zaangażowanie w politykę zatrudnienia, której aktualnymi priorytetami są: zapobieganie bezrobociu i poprawa warunków zatrudnienia.

3. Wymiar europejski/partnerstwo

Projekt nawiązuje do europejskich strategii w zakresie zdrowia publicznego, opracowanych przez Unię Europejską oraz Światową Organizację Zdrowia, i odpowiada na potrzeby zmieniającego się europejskiego rynku pracy w zdrowiu publicznym. Należy podkreślić, że podejście, metodologia, opracowane instrumenty i uzyskane w projekcie wyniki odzwierciedlają europejską wartość dodaną, ponieważ wypracowywane były wspólnie przez konsorcjum polsko-holendersko-brytyjskie (**Instytut Zdrowia Publicznego, Wydział Ochrony Zdrowia Collegium Medicum, Uniwersytet Jagielloński, Wydział Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet Maastricht, Szkoła Zdrowia i Badań Pochodnych, ScHARR Uniwersytet Sheffield**), co nadaje uniwersalny charakter całemu przedsięwzięciu, umożliwia porównanie i wysnucie ogólnych wniosków dotyczących europejskiego rynku pracy w sektorze zdrowia publicznego i najbardziej preferowanych przez pracodawców kompetencji. Pozycja partnerskich instytucji była równorzędna i każda wносиła swój wkład do projektu, w zależności od doświadczenia. Opracowane produkty są rezultatem wspólnej pracy, która przebiegała zgodnie z wypracowanymi przez partnerów wytycznymi.

Wymiar europejski projektu przejawia się przede wszystkim w opracowywaniu uniwersalnych narzędzi badawczych, które mogą być zastosowane do pomiaru preferencji pracodawców oraz do samooceny absolwentów co do posiadanych kompetencji w dziedzinie zdrowia publicznego. Jednakże, zgodnie z przyjętą koncepcją i wynikami, kategorię: *specyficzne kompetencje dotyczące zdrowia publicznego* można zastosować do innych dziedzin. Pytania umieszczone w narzędziach są rezultatem wspólnej pracy badaczy z partnerskich ośrodków i opierają się na wynikach badań losowo wybranych grup pracodawców w Wielkiej Brytanii, Holandii i Polsce. Narzędzia te mogą być także wykorzy-

stywane w innych krajach europejskich. W pracę nad tworzeniem produktów zaangażowani byli nie tylko badacze, ale również pracodawcy i absolwenci z krajów należących do konsorcjum, czyli bezpośredni beneficjenci projektu. W badaniach uwzględniono fakt, iż zdrowie publiczne ma charakter wielodyscyplinarny. Implikuje to konieczność pozyskiwania kompetencji w wielu obszarach, a w odniesieniu do problemów zdrowotnych często niezbędna jest współpraca różnych zespołów specjalistów.

4. Innowacyjne aspekty projektu

Najbardziej innowacyjną stroną projektu jest opracowanie zintegrowanego narzędzia internetowego, jako płaszczyzny do dyskusji pomiędzy trzema głównymi udziałowcami: pracodawcami sektora zdrowia publicznego, przedstawicielami europejskich wyższych uczelni oraz absolwentami lub studentami ostatnich lat na kierunku: zdrowie publiczne. Dzięki takiemu ujęciu i umieszczeniu narzędzia na stronie internetowej projektu – możliwy jest dialog między pracodawcami, nauczycielami, politykami i innymi zainteresowanymi stronami, które priorytetowo traktują kwestie zatrudnienia, jakości kształcenia i budowania partnerstwa dla zatrudnienia w dziedzinie zdrowia publicznego.

Zastosowanie narzędzia internetowego oferuje następujące korzyści:

4.1. Kwestionariusz oceny kompetencji studentów umożliwia:

- ocenę poziomu kompetencji studentów w porównaniu z oczekiwaniami pracodawców;
- zdefiniowanie kompetencji absolwentów poszukiwanych przez potencjalnych pracodawców sektora zdrowia publicznego;
- dostarczenie informacji potrzebnej do opracowywania programu nauczania odpowiadającego wymaganiom rynku pracy.

4.2. Kwestionariusz oceny kompetencji przez pracodawców

- pozwala na zdefiniowanie umiejętności potrzebnych w danej dziedzinie ochrony zdrowia oraz analizę porównawczą kompetencji oczekiwanych przez pracodawców;
- stanowi forum do prowadzenia dyskusji i formułowania uzgodnień;
- dostarcza informacji umożliwiającej pracodawcom usprawnienie zasady rekrutacji pracowników i opracowanie ich profili zawodowych.

Metodologia opracowana w ramach projektu możliwa jest do wykorzystania w innych dziedzinach związanych z ochroną zdrowia. Stanowi formułę umożliwiającą określenie kompetencji w zakresie różnych zawodów medycznych

i dokonywanie analizy porównawczej między różnymi kierunkami, instytucjami lub rodzajami stanowisk.

5. Beneficjenci projektu

Bezpośrednimi **beneficjentami** projektu są studenci i absolwenci studiów magisterskich na kierunku zdrowie publiczne. Korzyści dla absolwentów wynikają z uczestnictwa w projekcie, możliwości oceny swoich kompetencji poprzez korzystanie z narzędzia do samooceny (SAQ), konfrontację uzyskanych wyników z oczekiwaniami pracodawców oraz możliwością uczestnictwa w przedmiocie: „Absolwent na rynku pracy”. Wydaje się, że projekt doprowadzi do istotnych zmian w sposobie nauczania na kierunku: zdrowie publiczne, wobec zdefiniowania narzędzi do oceny kompetencji przez prawie wszystkich wykładowców oraz wprowadzenia nowych metod nauczania. (Dzięki możliwości uczestnictwa w projekcie wymian i staży „Innowacyjne metody nauczania w „zdrowiu publicznym”, w ramach programu Leonardo da Vinci, nauczyciele akademicy z Instytutu Zdrowia Publicznego wypracowali nowe jednostki metodyczne, uwzględniając nowe metody nauczania w ramach swoich przedmiotów). Wprowadzenie stałego monitorowania potrzeb rynku pracy i programu nauczania opierającego się na kompetencjach pożądanых przez pracodawców umożliwi studentom nabycie kompetencji zawodowych. Obydwie te grupy w dużej mierze skorzystały również z wymiany informacji pomiędzy absolwentami i studentami, a także pracodawcami i politykami, dzięki konferencji „Partnerstwo dla zatrudnienia w zdrowiu publicznym”, zorganizowanej w dniach 27–28 listopada 2003 w Krakowie przez Wydział Ochrony Zdrowia CM UJ.

Pośrednio korzyści odnoszą też nauczyciele akademicy, dzięki rozwinięciu i wdrożeniu innowacyjnych, uaktualnionych programów, które będą dostosowane do obecnych wymagań rynku pracy. Dla tej grupy beneficjentów również korzystna jest wymiana doświadczeń i współpraca z pracodawcami. Zatem pracodawcy, poprzez możliwości współkształtowania treści programów nauczania, pozyskają odpowiednio przygotowanych absolwentów – przyszłych pracowników. W dalszej perspektywie beneficjentami mogą też być absolwenci i studenci innych dyscyplin, ponieważ wypracowane narzędzia do monitorowania potrzeb rynku pracy i przygotowania absolwentów, po modyfikacji uwzględniającej specyfikę różnych dyscyplin edukacyjnych, mogą być zastosowane w różnych ośrodkach akademickich.

6. Kontynuacja projektu po jego zakończeniu

Założeniem projektu było wypracowanie narzędzia i produktów nie tylko do jednorazowego użytku na potrzeby projektu, ale do ciągłego monitorowania potrzeb rynku pracy i udoskonalania programu nauczania. Powinno to w rezultacie doprowadzić do większej konkurencyjności absolwentów na rynku pracy w Polsce i w Europie. Gwarancją kontynuacji na skalę europejską jest propozycja współpracy ze Stowarzyszeniem Szkół Zdrowia Publicznego w Europie (ASPHER), przez wystąpienia ze wspólnym projektem, w którym opracowane narzędzie internetowe SAQ będzie mogło być wykorzystane w innych europejskich szkołach zdrowia publicznego do monitorowania jakości kształcenia oraz stanować część procesu akredytacyjnego.

Projekt stawiał sobie także za cel stworzenie uniwersalnych narzędzi badawczych, możliwych do zastosowania pomiaru preferencji pracodawców oraz samooceny absolwentów w zakresie posiadanych kompetencji w dziedzinie zdrowia publicznego. Jednakże kategorię „specyficzne kompetencje dotyczące zdrowia publicznego” można będzie zastąpić kategorią właściwą dla innej dziedziny. W rezultacie narzędzie może być wykorzystywane przez inne grupy odbiorców. Już w trakcie trwania projektu podjęto próbę jego transferu na obszar psychologii, gdzie po zmianie kompetencji specyficznych kwestionariusz do samooceny kompetencji (SAQ) został wdrożony w Instytucie Psychologii Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Dzięki projektowi rozwinęła się szeroko pojęta idea *Partnerstwa*. Znalazła ona odzwierciedlenie w sposobie realizacji projektu, który angażował różne grupy udziałowców w celu polepszenia obecnej sytuacji na rynku pracy w dziedzinie zdrowia publicznego i umożliwienia łatwiejszego dostępu do rynku pracy absolwentom tego kierunku, oraz w zorganizowanej konferencji „Budowanie partnerstwa dla zatrudnienia w zdrowiu publicznym”. Idea *Partnerstwa* posiada wiele wymiarów: pozwala na wypracowanie wartości dodanej dla poprawy zatrudnienia, promowania i rozpoznania dyscypliny, stanowi platformę do dyskusji różnych zainteresowanych grup oraz jest odbiciem znaczenia zdrowia publicznego na szczeblu: lokalnym, państwowym i międzynarodowym. Idea ta powinna być dalej promowana i ma służyć podejmowaniu dalszych inicjatyw spotkań, dyskusji i konferencji, a także przyczynić się do współpracy i wzajemnego zrozumienia polityków, nauczycieli akademickich i pracodawców przy realizacji celów służących poprawie funkcjonowania systemu ochrony zdrowia.

7. Strategie upowszechniania rezultatów projektu i ich uznanie w Europie

Dzięki licznym działaniom upowszechniającym rezultaty badania preferencji pracodawców, w odniesieniu do pożądaných kompetencji na rynku pracy, a także rezultaty badania samooceny poziomu posiadanych kompetencji przez absolwentów oraz dzięki licznym publikacjom w czasopiśmie krajowych i międzynarodowych, wystąpieniom na konferencjach krajowych i zagranicznych, organizacji warsztatów, spotkań i konferencji międzynarodowej z udziałem wszystkich partnerów i zainteresowanych stron, opracowaniu strony internetowej oraz poddaniu się monitoringowi tematycznemu, przeprowadzonemu na zlecenie Komisji Europejskiej, projekt rozpoznawany jest w kraju i za granicą.

Należy podkreślić, iż jednym z ważnych osiągnięć projektu jest doprowadzenie do zmiany w świadomości, dotyczącej podejścia do zdrowia publicznego, rynku pracy oraz systemu ochrony zdrowia w Polsce i w Europie. Dzięki swojemu zasięgowi projekt był instrumentem zmiany na skalę europejską.

Projekt pilotażowy, PL/00/B/F/PP/140155 „Poprawa zatrudnienia wśród absolwentów zdrowia publicznego”, cieszy się dużym zainteresowaniem środowisk naukowych w kraju i za granicą, czego wyrazem jest:

- Zaproponowanie przez Stowarzyszenie Szkół Zdrowia Publicznego w Europie (ASPHER) współpracy i wystąpienia ze wspólnym projektem, w którym opracowane narzędzie internetowe SAQ będzie mogło być wykorzystane w innych europejskich szkołach zdrowia publicznego do monitorowania jakości kształcenia i zostać częścią procesu akredytacyjnego.
- Uzyskanie miana „najlepszej praktyki” (*best practice in Europe*), po objęciu go badaniem tematycznym realizowanym przez firmę Ernst & Young, w ramach tematu: „Dostosowywanie oferty szkoleniowej i nowych metod szkoleniowych – jakość w kształceniu”, znalazł się w grupie ośmiu najwyżej ocenionych projektów w Europie.

Głównym zadaniem wyższej uczelni jest przygotowanie absolwentów danego kierunku studiów do wykonywania obranego zawodu. Profesjonaliści, działający w ochronie zdrowia, po ukończeniu studiów, są dobrze przygotowani do określonego zawodu, w wielu zawodach medycznych istnieje system szkoleń podyplomowych, a istniejące korporacje zawodowe chronią pracowników danego zawodu. Jednakże nie wszystkie zawody medyczne mają obecnie dobrze zdefiniowany system edukacji i szkoleń podyplomowych. Wydaje się zasadne, by wyższe uczelnie miały istotny udział w kształtowaniu systemu edukacyjnego w zakresie zawodów medycznych.

